

Kapcsolatok

ALVILÁGI JÁTEKOK. A szegedi balett történetének legújabb, rövid, de annál viharosabb szakasza alighanem fordulóponthoz érkezett: most, e harmadik évadjában először vállalkozik az együttes önálló, nagy balett, háromrészes mű bemutatására — ráadásul vendégművészek nélkül, „önerőből”. Az együttes művészeti vezetője, Imre Zoltán, a Nyugat-Európában nevet szerzett, s Szegedre újra hazaérkezett táncos-koreográfus mitológiai témára, az Orfeusz-legendára tervezett balettet. Az *Alvilági játékok* című mű egyik főszerepét az új balettigazgató-koreográfus-táncos, Krámer György vállalta.

A hét végi bemutatók — tegnap a sajtó, ma a premiér — előtt megnyílt a színház előcsarnokában a Cocteau-kamarakiállítás. Az utólrhetetlen, minden műfajban eredeti francia, akinek a helye az Académie Française-ben maig betöltetlen — 100 esztendő lenne. 1963 októberében halt meg. Európa 50-es, 60-as években fiatal nemzedékeire, a mai, alkotó erejük teljében levő negyvenesekre óriási hatással volt műve és élete. Imre Zoltán Jean Cocteau, e párizsi szent és bohóc emlékére ajánlotta balettjét.

ORPHEUS ÉS EURYDIKE. A mitológia egyik legrejtélyesebb alakja, Orpheus, a lantos, a kalandor, a boldogboldogtalan... Felesége, Eurydiké a folyó partján játszadozott társnőivel: a magas fűben mérges kígyó bűjt meg, megmarta, megölte. Az őt sirató Orpheus énekére megindultak a napvilágtól megfosztott emberek képmásai, mindazokat, akiket a fekete iszap, s a Styx kilencszer körül folyó árja tart fogva. Énekére nyitva felejtette három száját a Kerberos, s Persephoné, az alvilág királynője is megilletődött, és visszaengedte Eurydikét a napvilágra. De Orpheus megszegte az alvilág urának, Hadesnak parancsát: mielőtt fölértek volna, hátranézett, s Eurydikét örökre elvesztette. Kháron nem engedte többé, hogy átkeljen az alvilágot elzáró mocsáron. Orpheus két hónapig bolyongott fájdalomával a folyó partján, Trákia vad sziklái között, s nem kellett neki többé a szerelem. A trák asszonyok kegyetlen bosszút álltak rajta: elevenen ízekre tépték, tetemet a tengerbe vetették. A vizek Leszbosz szigetére sodorták a lantos fejét. A sziget a perctől kezdve a költészet s a muzsika megszentelt földje.

COCTEAU ÉS IMRE ZOLTÁN. „Mondják, hogy a mai fiatal generációk nem ismerik Cocteau-t. Nem tudom. Csak azt, hogy az én egész generációmát ő bátorította: a művészet szabad, mindent lehet, képesek vagyunk kifejezni magunkat, minden műfajban. És az életünkben. Ő mutatta a példát: mint szabad művész, aki leggyakrabban a mitológiához nyúlt, s az antik történeteket, alakokat, mint örök érvényű szimbólumokat hagyta élni — egy másik világban. Asszociációk gazdagsága, s egyfajta logikai rend, „művi”, alkotott struktúra — ilyenek Cocteau művei. Ezt a szellemiséget igyekeztem megközelíteni az Alvilági játékokban. Hősöm, a Költő, nem Cocteau-ról mintázott; ő az alkotó, aki szellemi teremtményeinek sorsát kíséri, egyszersmind éli; az első részben jórészt szemlélőjük, a másodikban és a harmadikban maga is belép a sorsukba; játszik az antik témával, különböző korokban más és más részlete ragadja meg a legendának — ám a mítosz: örök, megmásíthatatlan. Ezért mindig a miénk; saját körünkben, alvilágainkban magunk is megéljük a Trákiában valaha történeteket. A legendák szereplői mi vagyunk, hűs-verberek, egyszersmind örök titkok hordozói. Az Alvilági játékokat látványosnak, attraktívnak akartam; ilyen volt Cocteau minden műve, és az élete is. Bizom benne, hogy az attrakció mindenkit leköt, a látvány mindenkit fogva tart; s ha akadnak, akik asszociatív alapon, saját élményeik szerint a titkokra is ráéreznek, akkor talán Cocteau szelleme megidéződhét most, a mi kaotikus, vajdó, még-nem-tudni-mi-jön-ki-belőle korunkban. Felidéződhét a szabadság harmóniája.”

Sulyok Erzsébet

Könyv-jelző

Feszty Árpád körképe: A magyarok bejövetele. A kép még a dorozsmai múzeum raktárában pihen, viszont nyomtatott változata, egy harmonikaszerűen szét-hajtható, gyönyörű kötésben és előszóval ellátva egyetlen könyvben megtalálható.

Franz Kafka: Az éhező-művész. Azonkívül, hogy Kafka a XX. század egyik legnagyobbja, a könyv a legjellemzőbb írásokat tartalmazza.

Konrád György: Agenda 1. Kerti mulatság című könyvéről: „Ez nem regényes regény...”, viszont regényként is olvasható.

Hankiss Elemér: Kelet-európai alternatívák. A könyv többek között arra keres választ, hogy „van-e a magyar társadalomnak lehetősége arra, hogy igazi alternatívák között válasszon... Hová vezethet a szabadságnak és a rabságnak, a reménynek és az agóniának az a kettőssége, amely a nyolcvanas évek végén meghatározó jeggyé vált?”

Winston S. Churchill: A második világháború I–II. A szerző és a cím hiteles történelmi látképet enged egy „túlélő” szemzőgéből.

Benedek Elek: Magyar mese- és mondavilág. A Tűzmadár címet viselő harmadik kötet szövegű, rep-ri-kiadású meséit Reich Károly gyönyörű illusztrációi egészítik ki.

Jakob és Wilhelm Grimm: Gyermek- és családi mesék. Utoljára 1861-ben jelent meg teljes Grimm-gyűjtemény. Az itt olvasható mesék tulajdonképpen nem is mesék, csak a fordítók szelídítették a gyermekek világához.

Virágh Ursula—Patyi Árpád: A mikrohullámú sütő titkai. Csodákat azért ne várjunk a könyvtől, viszont megtudhatjuk, hogy mit milyen edényben, és mennyi idő alatt lehet a legpazarab- bult elkészíteni.

Guinness Rekordok könyve 1990. Például: A leghosszabb száknőkt: Grönland, 1934. június 18., 49 kutyával, 1738 kilométer. Majd később, 1975. május 6-án egy tizta-gú expedíció 3220 kilométert száknőközt a csillogó havon.

P. Sz.

Télapó vagy Mikulás?

Nagy robajjal ért haza a rás-nap estéjén lefekvés előtt férfitagát tettek gyerekek, nekikontva szülei-nek: mondjátok meg iga-vánkosuk alá a lányok, hogy megálmodják, ki lesz a jövendőbelijük. Ezt a párna csücskének rángatá-sával magukban suttogva kérték is: „Párnámat rá-zom, szent Andrást várom, mutassa meg neköm, ki lösz a párom.”

Gyermekek között levelet menesztettek Mikulás bácsinak, kértem, hozzon csokit, salát, kesztyűt. Ha jó voltam, és az ablakba kitett cipőmet megfelelően fényesnek találta, akkor hozott, de mellé tett egy csomag virgácsot is. Azon az éjjelen sehogy se aka-ródzott az alvás tündére rámnehezned. Pedig hu-gocskámmal elénekeltük a hajdan, zárdában tanult Mikulás-váró dalt: „Jön már, jön már Mikulás, há-tán van a zsákja. Fehér szárnyú angyalkák száll-nak a nyomában. Minden gyermek ablakán be-be-ku-kucskálnak. Hozzák, hoz-zák a sok jót, jó fiúnak, lányoknak.”

Réggel egy szempillantás alatt az ablakban terem-tünk, és hálálkoddunk, hogy szép ajándékot kap-tunk a Mikulás bácsitól. Kitértük az ablakba, hadd lássák mások is. Aztán jöt-tek nyakatekert időszakok, a gyerekek már nem a Mi-kulást várták negyven évén át, hanem valami

erőltetetten kitalált Tél-apót. Beöltöztették Miku-lás-ruhába. Otthon, jobb-érzésű szülők óvatosan el-mondták gyerekeiknek, hogy tulajdonképpen nem más ez, mint a Mikulás, sőt azt is elmondták, ki is volt Szent Miklós, s így néhányan tudták az igazi küldetését is. Hivatalos neve azonban — mint a többi „szoc.” országban — Télapó lett, de mondom, éppen itt az ideje, hogy erről leszokjunk, és ismét igazi nevével és szereteté-vel várjuk gyermekeink-keg együtt: a Mikulás bá-csit.

A másik görös a kará-csonyfa körül gyötrődik bennem. Mert hogy azt is a Télapó hozza? Mindeh-hez csak annyit, hogy a fenyőfaállítás alig kétszáz éves, nyugati hatású ha-gyomány. És ünnepeltük a szent napot, mint fenyő-ünnep? Annak előtte glé-dicságakból életfát készí-tett minden családfő, vagy vett a piacon, melynek tö-viseire aszalt almát, szil-vát, élő almát, szentjános-kenyeret és diót szurkál-tak. A hagyomány szerint azt, és az alá került kis ajándékokat is a Jézuska hozta, mert a szeretet, a család és a béke ünneplé-s ezekben jutott kifeje-zésre. Várjuk hát őket me-gint, hazudozás nélkül!

Ifj. Lőle József

Bulányi ante portas

Rövid időn belül a második könyv jelent meg, amelynek címlapján ismét egy agyonhallgatott név szerepel: Bulányi György. Az első könyvet a svájci magyar Egyházforum Kiadó adta ki: Egyházrend — Erény az engedelmisség? címmel. A második, melynek címe: Péter Bulányi, az Új Idő Lap- és Könyvkiadó, Szakolczay Lajos szerkesztésében. Szerencsés a sorrend; először szerepel a gondolat, s utána a gondolkodó. A két könyv ismertetésekor is ezt a sorrendet illik követni.

Mitől válik az egyház érdekessé a XX. század emberének? — teszi fel a kérdést Egyházrend című munkájában Bulányi. Mert az bizonyos, hogy az egyház csak akkor jogosult alapítójának nevére, Jézus Krisztusára, ha olyan megváltó programot is tud adni a szekularizációt, marxizmust, ateizmust megszennvedett embernek, amely hétköznapi életében kézzel foghatóan jelenlévővé teszi ezt a jót, ezt az üdvöt. Amely egyház nem ilyen (a mostani felállításában a katolikus), s ezt nem tartja ki-zárólagosan magyar jelenségnek — az nem vonzza az embereket. Nem vonz a tömeg-egyház, mert a tömeg arctalan. Nem vonz a beültetett vezetővel dolgozó, szentségki-szolgáltató „vallalattá” szűkült, gyerekhit-tanban és erkölcsi szentenciákban kimerülő hittanítású egyház. Nem vonz, s ennek nem az az oka, hogy alapítója rossz alapot vetett, nem az, hogy az emberek rosszab-bak lettek — hisz voltak-e valaha jobb-ak? Azért nem megy a „kocsi”, mert az egy-ház sok tekintetben távolra került alapí-tója nyomdokától.

Az evangéliumban fényesen és egyértel-műen jelentkező isteni küldött az egyházat az adás, szolgálát és szelidség fundamentu-mára alapította. Ezt pedig Jézus kis cso-portban tartotta szóval és életpéldával át-adható örömhírnék. Nem ment el farize-usznak, nem papnak, nem ment népe, vagy a megszállók kegyeltjének: maradt vándor-tanító, aki abban bíz, hogy kis számú ta-nítványai valóban lementázzák életét, és összegyűjtik az egyedüli isteni eszmény — a mindenek alatti emberszeretet — köré a maguk kis számú tanítványi körét. S ha minden tanítvány így tesz, akkor egy ge-neráció alatt a világ összes katolikusa kis, szolidáris, ember méretű és emberarcú kö-zösségekben majd szembeszállhat azokkal a kísértésekkel, melyek az uralkodásra és erőszakosságra is képes emberekből és szer-vezetekből fakadnak.

A legnagyobb ellenele ennek a program-nak az engedelmisség, amelyet Jézus soha szájára sem vett. Ő ugyanis hallgatott Aty-jára. Nem adta neki meggyőződését, nem adta azt senkinek. Olyan szeretetprogra-mot hirdetett, amely nem teszi szükségessé némelyek felsőbbrendűségét és parancsait. Az egyház az engedelmisség erényét szinte csúcstérkévé magasztalta a történelme fo-lyamán. törpésítve ezzel emberek tömegeit, s beállítva őket a saját, avagy akármely más világi hatalom táborába, illetve lö-vészárkába. Amint férj és feleség nem az engedelmisség erejében képesek egymást felszabadítóan szeretni, hanem az egyetér-

tés és szabad odaadás erejében, úgy nem hatékony az egyház sem annak erejében, hogy kevesek Isten nevében saját prográm-juk szolgálatába állítsák a sokakat. A né-pi mondák ismerik Isten kardját, Jézus nem ismerte. Ő azt állítja, hogy a vereke-dők csak akkor fogynak el a világból, ha a keresztények testvérré szelídítik, és nem akkor, ha egyre erősebb verekedők próbálják őket legyőzni. Az ellenséget meggyőzni kell, Golgotára is felmenni képes szeretet-tel, s nem legyőzni.

A totalitárius pártállam korszakában az állami ellenőrzésből kibúvó kis közösségek száklát jelentették. Aki egy kicsit is isme-ri a katolikus egyház állapotát, akár csak a magyarét, az nyomban érezheti, hogy ez a tanítás, ez a program az egyház számá-ra sem domesztikálható egykönnyen. A kis-közösség-szervezést Debrecenben kezdte Bulányi, a háború végével, kezdetben a legmagasabb egyházi támogatással. Az öt-venes években ezért ő is leülte a magát. A II. vatikáni zsinat modern szelei analiti-kus figyelmét a törőlmetszett jézusi taní-tásra fordították a fent említett kérdések miatt. Zseniális, majd ezeroldalas evangé-liumkommentárjának írása közben újra kezdte összegyűjteni a kis közösségi egy-házi hitoktatás, elkötelezettség és missziós lendület egyik első magyar képviselőjeként azokat, akiket a történelem szétszórta mel-lőle. Az egyház és az állam, illetve a nép-köztársaság és a Vatikán közötti megalla-podások alakja nem tűrte e hajthatatlan szerzetes működését. Csoportjait Lékai bí-borosig a rendőrség, utána — egyáltalán nem „kis lépésekben — az egyházi ható-ságok próbálták berekesztetni. Miklós Imre, az AEH volt elnöke mindent elkövetett azért, hogy Bulányit Róma kihívja az or-szágból. Minthogy ez nem sikerült, ma-radt a helybeli teológiai elitelés útja-mód-ja, amely 1982 tavaszán meg is történt. Az ügyet Magyarországon befejezni nem lehe-tett, Róma az utóbbi években altatta el — talán véglegesen, talán azért is, mert be-látta annak minden egyházi hivatal szá-mára dehonesztáló politikai eredetét.

Bulányi nem szent. Olyan karakter, aki inkább török, de nem hajlik. Az egyházi köztudat semmit sem ismerhetett meg ed-dig írásából — bár hamisított formában még a BM is terjesztette őket a 82-es tár-gyalások idején, a tribunal félrevezetés ére-dekében. A most megjelent két könyv va-lamelyest bepillantást enged gondolatvilá-gába, közösségeinek életébe és azokba a viszonyokba az egyházon belül, melyek mi-att jogos aggodalom töltheti el a hívőket és a társadalmi polgárait egyaránt.

Bulányi olyan ember, aki körül a fölka-vart víz meg nem nyugszik. Lelkiismereti meggyőződésért, a gyalogkatolikusok egy-házi jogaiért kérlelhetetlenül szállt síkra. Hogy közben ő is ütött sebeket — igaz le-het. Ám ne feledjünk Devecserit: Ami a bikaviadalot illeti: én bikapárti vagyok. Te-szem hozzá, talán az Isten is.

A művek megjelentek, a döntés az olva-sónál.

Máté-Tóth András

In memoriam Z. I.

Zoltánfy István úgy tűnt el, mint hulló csillag vagy mint üstökös szokott az ég-ről. A csillag, ha kihúny, az fény is elalszik vele. A festő azonban képes a fényt ecset-jével megörökíteni, átmen-tetni, átsugározni az utókor-nak. S ha a művész földi pá-lyáját befejezte is, a képek, a művek — mint megannyi mennyei szentjánosbogár — tovább ragyognak.

Zoltánfy Istvánt e váro-sban sokan szerették. Ezért bizonyára sokaknak szerez majd örömet az a kiállítás, melyet a művész Magyaror-szágon fellelhető képeiből rendeznek a múzeum képtá-rában. A visszatekintő tárlat fölött többen is bábáskodnak. A szervezők közül először Lipták Máriával, a múzeum közművelődési osztályának vezetőjével beszélgettünk.

— Mikor néhány hónappal ezelőtt a sajtóban megkértük a Zoltánfy-képek tulajdono-sait, hogy segítsék munkánkat, nem is reméltünk ilyen szíves együttműködést. Több mint 150 kép gyűlt össze, s bármennyire sajnáljuk, eny-yi művet a háromszintes képtárban nem tudunk elhe-lyezni, bemutatni. A szakem-berek kénytelenek az élet-műből úgy válogatni, hogy bizonyos korszakokból, té-mákból hasonló hangsúllyal szerepeljenek alkotások. Re-méljük, ezért nem haragsza-nak meg ránk azok a magán-kérdést: mi a feladata a mű-

gyűjtők, intézmények, akik örömmel ajánlották fel, hogy a tárlat idejére kölcsön ad-ják a tulajdonukban levő Zoltánfy-képeket. Itt kell el-mondjam, hogy példaszerű az az önzetlenség, kedvesség, melyet részükről tapasztalunk. A begyűjtés teljesen zökkenőmentesen, olajozot-tan ment, úgy tűnik, minden-ki megérezte, ez olyan ügy, amit segíteni, támogatni kell. Temesi Ferenc, Zoltánfy Pista jó barátja szomorú-örö-mmel vállalta e nemes hagy-tékot bemutató tárlat útra-bocsátását. Apró Ferenc pe-dig egy igen figyelemre méltó bibliográfiát készített, mely 1964-től 1988-ig szinte minden olyan írást felvonul-tat, mely a művészről és an-nak munkáiról szól. Úgy hi-szem természetes; ez a kiál-lítás a kortársak, s a szege-diek ügye kell legyen.

Tandi Lajos újságírónak a kiállításához kapcsolódó mon-dandója vallomásértékű:

— Úgy tűnik, mifelénk mintha csak akkor válnának fontossá emberek és kapcsola-tok, ha meghal valaki. Egy-egy tragédia döbönt rá ben-nyünket arra, hogy a rohanás-ban mennyire nem figyelünk egymásra. Zoltánfy a hatva-nas évek vidéki fiatal nem-zedékének művésze volt. Ah-hoz a generációhoz tartozott, mely keményen vetette fel a kérdést: mi a feladata a mű-

vésznek. S bár lehet, nem volt személyes kapcsolata az akkor Szegeden élő összes te-hetséges fiatal alkotóval, mégis hasonló dolgokról be-szélt, mint Szepesi Attila, Ve-ress Miklós, Temesi Ferenc, Pál István és a többiek. Sze-mélyes sorsa egy nemzedé-ké. S bár képein megjeleníti előző korok — főleg a rene-zszáns, a századforduló — tartalmait, ezek Zoltánfy sa-ját koráról is hites jelzése-vel szolgálnak az utókornak. A tartós, valódi értékekről beszélnek, olyanokról, mint család, közösség, nemzedékek kapcsolata, folytonosság, tőp-rengés múlt és jövő fölött. Valódi érzésekkel feltöltött, valódi tartalmakat fogalma-zott meg. Életműve szinte egyetlen végtelen nagy pan-nó is lehetne, mely krónika, vallomás egy korról, de mely-nek részletei egy-egy kép — diptichon, triptichon formá-jában — külön, külön is egy egész világ. Különös, messze tekintő, tiszta Zoltánfy-világ.

Az emlékkiállítászt Szuromi Pál művészettörténész és Tandi Lajos rendezik. Az ün-nepélyes megnyitó december 8-án, pénteken délután 4 órakor lesz a Horváth Mi-hály utcai képtárban. A Ti-szátáj decemberi számában ez alkalomból kortársak em-lékeznek meg Zoltánfy Ist-vánról.

Pacsika Emília